



SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

I. ÚS 16/2024-21

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Miloša Maďara (sudca spravodajca), zo sudkyne Jany Baricovej a sudcu Rastislava Kaššáka v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľa [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], zastúpeného host'ujúcou euroadvokátkou Mgr. Milušou Pospíšilovou, Paprsková 1340/10, Praha, Česká republika, prostredníctvom spolupracujúcej advokátky JUDr. Evy Krchňavej, Rudlovská cesta 47, Banská Bystrica, proti rozsudku Krajského súdu v Bratislave č. k. 2Co/135/2018-145 z 25. novembra 2020 a proti uzneseniu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 9Cdo/259/2021 z 26. júla 2023 takto

r o z h o d o l :

Ústavnú sťažnosť **o d m i e t a .**

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľa a skutkový stav veci

1. Sťažovateľ sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 27. novembra 2023 domáha vyslovenia porušenia svojho základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), svojho práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“), svojho práva na náhradu škody spôsobenej nesprávnym úradným postupom podľa čl. 46 ods. 3 ústavy, práva na účinný právny prostriedok nápravy podľa čl. 13 dohovoru, a to vo vzťahu k porušenému právu na prejednanie veci v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru rozsudkom krajského súdu potvrdzujúcim rozsudok súdu prvého stupňa o zamietnutí žaloby podanej sťažovateľom a uznesením najvyššieho súdu o odmietnutí dovolania označenými v záhlaví tohto uznesenia. Navrhuje napadnuté rozhodnutia zrušiť, vec vrátiť krajskému súdu na ďalšie konanie a žiada náhradu trov konania.

2. Z ústavnej sťažnosti a príloh k nej pripojených vyplýva, že sťažovateľ sa žalobou doručenou Okresnému súdu Bratislava I (ďalej len „okresný súd“), v súčasnosti Mestský súd Bratislava IV, domáhal proti žalovanej (Slovenská republika – Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky)

zaplattenia sumy vo výške 10 000 eur s príslušenstvom z titulu nemajetkovej ujmy podľa zákona č. 514/2003 Z. z. o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci a o zmene niektorých zákonov v znení niektorých zákonov (ďalej len „zákon č. 514/2003 Z. z.“) nesprávnym úradným postupom v dôsledku prietáhov v konaní pred súdmi (pôvodne vedenom na krajskom súde pod sp. zn. 27S/183/98, následne vedenom na Okresnom súde Bratislava II pod sp. zn. 4S/4/99 a opätovne vedenom na krajskom súde pod sp. zn. 2S 69/2007), ktoré trvalo 14 rokov a 4 mesiace. Žaloba sťažovateľa bola rozsudkom okresného súdu sp. zn. 7C/138/2015 z 28. mája 2018 v spojení s napadnutým rozsudkom krajského súdu zamietnutá s odôvodnením, že nesprávny úradný postup nemožno považovať bez ďalšieho za konanie, v dôsledku ktorého by žalobcovi automatiky prináležal nárok na peňažnú náhradu nemajetkovej ujmy. Vo vzťahu k nemajetkovej ujme neunesol dôkazné bremeno. Neuviedol žiadne skutkové tvrdenia, nepredložil žiadne dôkazy s výnimkou tvrdenia, že nemajetkovú ujmu nie je potrebné preukazovať.

3. Proti rozsudku odvolacieho súdu sťažovateľ podal dovolanie, ktorého prípustnosť odvodzoval z § 421 ods. 1 písm. b) Civilného sporového poriadku (ďalej len „CSP“). Vychádzajúc z judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“), Najvyššieho súdu Českej republiky a ústavného súdu, podľa jeho názoru sa vznik nemajetkovej ujmy prezumuje a žiadne ďalšie dôkazy sa v zásade nevyžadujú. Rozhodnutie odvolacieho súdu spočíva v nesprávnom posúdení otázky, (I) či v prípade porušenia práva na prejednanie veci v primeranej lehote musí žalobca tvrdiť a preukázať vznik nemajetkovej ujmy, jej závažnosť (následky), ako aj príčinnú súvislosť, (II) či sa v takomto prípade spravídla poskytuje peňažná náhrada alebo postačuje len konštatovanie porušenia práva a (III) podľa akých kritérií sa posudzuje závažnosť a následky ujmy a jej vyjadrenie v peňažnom ekvivalentne (podľa § 17 ods. 3 zákona č. 514/2003 Z. z.). Najvyšší súd napadnutým uznesením dovolanie ako neprípustné odmietol podľa § 447 písm. c) CSP s odôvodnením, že (prvá, pozn.) právna otázka bola už v rozhodovacej praxe riešená, v danom prípade sa od nej súd neodklonil, ale rozhodol v plnom súlade s ňou. Ďalšie právne otázky neboli relevantnými pre prípustnosť dovolacieho prieskumu, keďže neboli odvolacím súdom riešené a na ich riešení odvolací súd nezaložil svoje rozhodnutie.

II.

Argumentácia sťažovateľa

4. Sťažovateľ tvrdí, že odmietnutím dovolania ako neprípustného mu najvyšší súd odoprel prístup k súdu, neposkytol mu ochranu proti porušeniu jeho základného práva – náhrady nemajetkovej ujmy z dôvodu nesprávneho úradného postupu (prietáhy v konaní). Nerešpektoval judikatúru ESLP, ktorá je vzhľadom na závažnosť a prednosť dohovoru podľa čl. 7 ods. 5 ústavy pre rozhodovanie vnútroštátnych súdov záväzná. S argumentačnou podporou judikatúry ESLP či judikatúry Najvyššieho súdu Českej republiky (vychádzajúcej z judikatúry ESLP) vyvracia právne posúdenie všeobecných súdov, že sťažovateľa v pozícii žalobcu zaťažovalo dôkazné bremeno spočívajúce v povinnosti preukázať vznik nemajetkovej ujmy. Nemajetková ujma sa nepreukazuje, vzniká samotným porušením základných práv a slobôd a špecificky v prípade neprimeranej dĺžky konania sa len celkom výnimočne nepriznáva zadosťučinenie v peniazoch. Poukazuje aj na vyvrátenú domnienku, že neprimeraná dĺžka konania znamená pre sťažovateľa morálnu ujmu, a žiadne dôkazy sa v tomto ohľade v zásade nevyžadujú (rozsudok Veľkého senátu

ESLP z 29. 3. 2006 vo veci Apicella proti Taliansku). Preto nebolo potrebné, aby sťažovateľ vznik či výšku nemajetkovej ujmy preukazoval.

5. Sťažovateľ tiež tvrdí, že už okresnému súdu predostrel relevantné údaje, z ktorých by bolo možné odôvodniť tak vznik nemajetkovej ujmy u žalobcu (ktorá sa nepreukazuje), ako aj kritériá (vodítka) pre stanovenie výšky náhrad nemajetkovej ujmy (týkajúce sa obvyklej výšky priznaného finančného zadosťučinenia ústavným súdom v prípade rozhodnutia o porušení práva na prejednanie veci v primeranej lehote). Hodnotí, že z judikatúry ESLP a ústavného súdu vyplýva, že i v prípade kratších prieťahov v konaní, než je neprimeraná dĺžka konania v jeho veci v celkovom trvaní 14 rokov a 4 mesiacov, je obvykle súdmi priznávaná náhrada nemajetkovej ujmy.

6. Z § 9 a § 17 zákona č. 514/2003 Z. z. vyplýva, že ochranu základných práv neposkytuje len ústavný súd či ESLP, ale aj všeobecné súdy. Vo forme tohto zákona je naplnená požiadavka práva na účinný právny prostriedok nápravy pred vnútroštátnym orgánom podľa čl. 13 dohovoru. Podľa sťažovateľa sa z tohto práva v danej veci stal vyprázdnený pojem neumožňujúci, resp. vylučujúci túto ochranu.

7. Uprednostňujúc ustálenú rozhodovaciu prax (resp. zjednocovanie judikatúry), najvyšší súd opomenul poskytnutie ochrany základných práv, čo nie je v súlade nielen s judikatúrou ústavného súdu (I. ÚS 336/2019), ale ani s podstatou súdneho ochrany, ktorou je ochrana subjektívnych práv. Účelom dovolania je zjednocovanie judikatúry a ochrana subjektívnych práv sporových strán (III. ÚS 405/2021). Odmietnutím dovolania napadnutým uznesením tak najvyšší súd odmietol poskytnúť sťažovateľovi ochranu v kvalite vyžadovanej v čl. 46 ods. 1 ústavy.

III.

Predbežné prerokovanie ústavnej sťažnosti

8. Podstatou ústavnej sťažnosti je namietané právne posúdenie týkajúce sa nutnosti preukázať dôvodnosť uplatnenej peňažnej náhrady nemajetkovej ujmy (v súvislosti s nesprávnym úradným postupom súdov spôsobeným neprimeranou dĺžkou konania) v napadnutom rozsudku krajského súdu a v napadnutom uznesení najvyššieho súdu, a to najmä bez zohľadnenia relevantnej judikatúry ESLP.

III.1. K namietanému porušeniu práva na spravodlivý súdny proces (čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru) a k namietanému porušeniu práva na náhradu škody spôsobenej nesprávnym úradným postupom súdov (čl. 46 ods. 3 ústavy) napadnutým rozsudkom krajského súdu:

9. Ústavný súd s poukazom na čl. 127 ods. 1 ústavy uvádza, že systém ústavnej ochrany základných práv a slobôd je rozdelený medzi všeobecné súdy a ústavný súd, pričom právomoc všeobecných súdov je ústavou založená primárne a právomoc ústavného súdu len subsidiárne, t. j. na princípe subsidiarity. Z tohto princípu vyplýva, že právomoc ústavného súdu poskytnúť ochranu základným právam a slobodám je daná iba vtedy, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhodujú všeobecné súdy. Ústavný súd sa pri zakladaní svojej právomoci riadi zásadou, že všeobecné súdy sú ústavou povolané chrániť nielen zákonnosť, ale aj ústavnosť. Preto je právomoc ústavného súdu subsidiárna a nastupuje až vtedy, ak nie je daná právomoc všeobecných súdov (pozri II. ÚS 13/01, IV. ÚS 102/09).

10. Ústavný súd v tejto súvislosti konštatuje, že proti napadnutému rozsudku krajského súdu, ktorým potvrdil rozsudok prvostupňového súdu, bol prípustný mimoriadny opravný prostriedok (dovolanie), ktorý sťažovateľ aj využil. Z toho vyplýva, že námietky sťažovateľa (zamerané na posúdenie právnych otázok, ktoré boli predmetom dovolania) preskúmal najvyšší súd ako súd dovolací. V okolnostiach danej veci uzatvára, že z uvedeného dôvodu sa v sťažovateľovej veci uplatnil princíp subsidiarity právomoci ústavného súdu vyplývajúci z čl. 127 ods. 1 ústavy, čo zakladá podklad na odmietnutie ústavnej sťažnosti v časti smerujúcej proti rozsudku krajského súdu podľa § 56 ods. 2 písm. a) zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) pre nedostatok právomoci ústavného súdu.

III.2. K namietanému porušeniu práva na spravodlivý súdny proces (čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru) a k namietanému porušeniu práva na náhradu škody spôsobenej nesprávnym úradným postupom súdov (čl. 46 ods. 3 ústavy) napadnutým uznesením najvyššieho súdu:

11. Podstata sporu sťažovateľa v dovolacom konaní bola zrozumiteľná; namietal nesprávny právny záver odvolacieho súdu o povinnosti sťažovateľa ako žalobcu tvrdiť a preukázať existenciu a rozsah nároku na nemajetkovú ujmu v peniazoch, ktorá mu vznikla v dôsledku nesprávneho úradného postupu súdu, tak ako to normuje § 17 ods. 2 a ods. 3 zákona č. 514/2003 Z. z. Z podstaty ústavnej sťažnosti možno vyabstrahovať kľúčovú požiadavku sťažovateľa, ktorou sa domáhal, aby sa v konaní pred všeobecnými súdmi o jeho nároku na náhradu nemajetkovej ujmy v dôsledku prieťahov v konaní postupovalo bez realizácie dokazovania s priznaním výšky nemajetkovej ujmy v závislosti od prieťahov v konaní tak, ako sa to posudzuje v konaní pred ústavným súdom a ESLP (podľa noriem verejného práva, *pozn.*). Najvyššiemu súdu vytyka jednak porušenie práva podľa čl. 46 ods. 3 ústavy, ktoré malo nastať nerešpektovaním judikatúry ESLP, a súčasne aj porušenie práva na spravodlivý súdny proces podľa čl. 46 ods. 1 ústavy/čl. 6 ods. 1 dohovoru uprednostnením ustálenej rozhodovacej praxe pred poskytnutím ochrany jeho subjektívnych práv.

12. Vychádzajúc z uvedených východísk, úlohou ústavného súdu je posúdiť, či najvyšší súd v napadnutom uznesení dostatočným, a teda ústavne akceptovateľným spôsobom odôvodnil svoj záver o odmietnutí dovolania ako neprípustného, prihliadajúc na sťažnostnú argumentáciu sťažovateľa.

13. Rešpektujúc vlastnú diskreciu dovolacieho súdu pri posudzovaní prípustnosti a dôvodnosti dovolania a po dôkladnom preskúmaní napadnutého uznesenia, ústavný súd konštatuje, že najvyšší súd postupoval ústavne konformným spôsobom, keď komplexne posudzoval podmienky prípustnosti podaného dovolania vo vzťahu k právnej otázke spočívajúcej v preukazovaní nemajetkovej ujmy. Predbežne považoval predmetnú právnu otázku nastolenú sťažovateľom v zmysle § 421 ods. 1 CSP za zakladajúcu prípustnosť dovolania, keďže odvolací súd založil svoje rozhodnutie na právnom závere o zaťažení sťažovateľa dôkazným bremenom (bod 16 napadnutého uznesenia). Následne, po vysvetlení normatívnej podstaty súkromno-právneho inštitútu zodpovednosti štátu za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci, s akcentom na znášanie dôkazného bremena sťažovateľom ako poškodeným na účel preukázania skutočnosti svedčiacej o existencii škody a zásahu (bod 17 a 18 napadnutého uznesenia), demonštruje rozhodovaciu prax dovolacieho súdu prostredníctvom celého radu svojich rozhodnutí, v ktorých sú obsiahnuté závery o spôsobe a rozsahu priznávanej nemajetkovej ujmy v konaní, kde sa zodpovednosť vyvodzuje

z nezákonného rozhodnutia aplikovateľného aj na prejednávany prípad (body 19 až 22 napadnutého uznesenia). Osobitne dáva do pozornosti rozhodnutie dovolacieho súdu, v ktorom ide o typovo skutkovú a právnu podobu so sťažovateľovou vecou; podstatnou myšlienkou toho je, že aj napriek predpokladanej ujme poškodeného v dôsledku neprimerane dlhotrvajúceho konania je dôležitá fáza ďalšieho dokazovania a posudzovania, o ujmu akej *intenzity* ide. Samotné preukazovanie tejto skutočnosti je na žalobcovi (bod 23 napadnutého uznesenia).

14. Uvedený prehľad relevantnej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu plne opodstatňuje záver najvyššieho súdu o neprípustnosti dovolania podľa § 421 ods. 1 písm. b) CSP (bod 25 napadnutého uznesenia). Najvyšší súd neodbočil od podstaty dovolania podľa § 421 ods. 1 CSP a dovolanie vo vzťahu k jeho prípustnosti náležite posúdil. Interpretácia prípustnosti dovolania sťažovateľa nebola svojvoľná ani formalistická, práve naopak, najvyšší súd sťažovateľovi zrozumiteľne vysvetlil dôvody odmietnutia jeho dovolania. Sťažovateľovi tak bola poskytnutá ochrana jeho práv v dovolacom konaní v kvalite vyžadovanej v čl. 46 ods. 1 ústavy.

15. K námietke uprednostnenia rozhodovacej praxe (resp. zjednocovania judikatúry) na úkor individuálnej ochrany práv sťažovateľa je potrebné uviesť, že sťažovateľ začal s najvyšším súdom v právnej rovine dialóg predkladaním konkurujúcich právnych úvah voči právnym záverom odvolacieho súdu (pričom jeho názor o tom, že ním vymedzené právne otázky v doterajšej rozhodovacej praxi boli riešené, bol vyvrátený, *pozn.*), a to bez existencie dostatočne legitímneho dôvodu na zmenu doterajšej rozhodovacej praxe. Ak by za konkrétnych okolností danej veci najvyšší súd pristúpil v zhode so sťažovateľovým právnym nazeraním k diametrálne odlišnému právnemu posúdeniu veci v skutkovo totožných veciach za jednotnej právnej úpravy, bol by takýto postup v podmienkach materiálneho právneho štátu so zreteľom na princíp právnej istoty neakceptovateľný. Takisto, ak by konajúce súdy pripustili záver, že v spore o náhradu nemajetkovej ujmy spôsobenej neprimeranou dĺžkou konania sa nevyžaduje od žalobcu unesenie dôkazného bremena, a teda že sa od žalobu nevyžaduje preukazovanie existencie a rozsahu ujmy spôsobenej nesprávnym úradným postupom podľa § 17 ods. 2 a 3 z. č. 514/2003 Z. z., vytvoril by sa priestor na svojvoľu súdu v dôsledku absolútneho odchýlenia sa od znenia príslušných zákonných ustanovení, čím by zásadne poprel ich účel a význam (III. ÚS 264/05). V naznačenom hypotetickom prípade by jednoznačne išlo o arbitrárne posúdenie, ktoré by predstavovalo zásah do práva na súdnu ochranu a práva na spravodlivý súdny proces protistrany. Práve závery presadzované sťažovateľom nemajú žiadnu oporu v zákone č. 514/2003 Z. z. ani v judikatúre ústavného súdu (I. ÚS 170/2023, I. ÚS 177/2023), a to ani pri snahe ich vykladať v súlade s judikatúrou ESLP či ústavného súdu súvisiacou s odškodňovaním za zistené prieťahy v konaní, keďže ide o osobitne upravené konanie bez uskutočneného dokazovania (ústavný súd v zásade nie je skutkový súd, *pozn.*) podľa noriem verejného práva. Naproti tomu je potrebné (v zhode s rozhodnutím najvyššieho súdu sp. zn. 7Cdo/222/2021) zdôrazniť, že zákon č. 514/2003 Z. z. je norma súkromného práva, ktorá pri určovaní výšky morálnej ujmy ukladá prihliadať na kvalifikované nepriaznivé následky, ktorých existenciu a rozsah musí žalobca preukázať v priebehu dokazovania v súdnom konaní.

16. Navyše, nemožno konštatovať, že uprednostnením zjednocovania judikatúry došlo zo strany najvyššiemu súdu k upretiu práva na súdnu ochranu. Najvyšší súd sa dovolaním sťažovateľa ústavne akceptovateľným spôsobom zaoberal, a teda neopomenul poskytnutie ochrany základných práv, akurát dospel z pohľadu ústavného súdu nearbitrárnym spôsobom k záveru, s ktorým

sa sťažovateľ nestotožňuje. Ústavný súd dodáva, že v zmysle stabilnej judikatúry ústavného súdu právo na spravodlivé súdne konanie nie je možné vykladať tak, že by sťažovateľovi garantovalo úspech v konaní alebo sa ním zaručovalo právo na rozhodnutie zodpovedajúce jeho predstavám. Obsahom tohto ústavne zaručeného práva je zabezpečenie práva na také súdne konanie, v ktorom sa uplatnia všetky zásady súdneho rozhodovania v súlade so zákonmi za súčasnej aplikácie ústavných princípov. Len skutočnosť, že sťažovateľ sa so závermi či názormi konajúceho súdu nestotožňuje, nemôže sama osebe založiť opodstatnenosť ústavnej sťažnosti (I. ÚS 417/2022, I. ÚS 505/2023, I. ÚS 392/2022).

17. Vzhľadom na to, že napadnuté uznesenie najvyššieho súdu a jemu predchádzajúce rozhodnutia súdov nižšieho stupňa nesignalizujú porušenie procesných pravidiel zakladajúcich porušenie základného práva na súdnu ochranu alebo vyslovenie úplne extrémnych právnych záverov, ktoré by vybočovali z interpretačných metód či vôbec nemali oporu v skutkových zisteniach, nie je možné vysloviť ani porušenie základného práva na náhradu škody spôsobenej nesprávnym úradným postupom pri výkone verejnej moci vyplývajúceho priamo z čl. 46 ods. 3 ústavy.

18. Keďže medzi uznesením najvyššieho súdu a obsahom základných práv podľa čl. 46 ods. 1 a 3 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru neexistuje taká príčinná súvislosť, na základe ktorej by ústavný súd po prípadnom prijatí ústavnej sťažnosti na ďalšie konanie mohol reálne dospieť k záveru o ich porušení, ústavnú sťažnosť odmietol ako zjavne neopodstatnenú [§ 56 ods. 2 písm. g) zákona o ústavnom súde].

19. Pokiaľ ide o porušenie práva na účinný právny prostriedok nápravy podľa čl. 13 dohovoru, judikatúra ESLP potvrdzuje zrejmu súvislosť práva zaručeného čl. 13 dohovoru s ostatnými právami, ktoré dohovor garantuje (Silver a ostatní proti Spojenému kráľovstvu z 25. 3. 1983, Boyle a Rice proti Spojenému kráľovstvu z 27. 4. 1988, séria A, č. 131, Vilvarajah a ďalší proti Spojenému kráľovstvu z 30. 10. 1991, č. 13163/87, § 122). Ústavný súd v danom prípade nezistil, že by k porušeniu práva zaručeného čl. 6 ods. 1 dohovoru došlo, preto ani nie je možné dospieť k záveru, že by najvyšší súd porušil sťažovateľovo právo zaručené čl. 13 dohovoru. Poznamenáva, že čl. 13 dohovoru má procesný charakter, ktorý zaručuje všeobecné právo na účinný právny prostriedok nápravy pred vnútroštátnym orgánom každému, kto sa dovoľáva základných práv a slobôd uvedených v dohovore, a tento účinný prostriedok nápravy je nezávislý od istoty priaznivého výsledku pre sťažovateľov (III. ÚS 86/05, I. ÚS 538/2013, III. ÚS 135/2014, III. ÚS 167/2015).

20. Keďže ústavná sťažnosť bola odmietnutá ako celok, rozhodovanie o ďalších procesných návrhoch sťažovateľa v uvedenej veci stratilo opodstatnenie, preto sa nimi ústavný súd už nezaoberal.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 11. januára 2024

Miloš Maďar
predseda senátu